

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)

บทที่

1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ขอบเขตการศึกษา.....	8
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	9
1.4 วิธีการศึกษาวิจัย.....	9
1.5 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา.....	10

2

ลักษณะทั่วไปของพืชดัดแปลงพันธุกรรม

11

2.1 นิยามศัพท์.....	11
2.2 ความหมายของพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	15
2.3 วัตถุประสงค์ในการดัดแปลงพันธุกรรม.....	18
2.4 ประโยชน์ของพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	19
2.4.1 ประโยชน์ต่อเกษตรกรรม.....	20
2.4.2 ประโยชน์ต่อผู้บริโภค.....	21
2.4.3 ประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม.....	21
2.4.4 ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม.....	22
2.5 ความกังวลเกี่ยวกับพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	23
2.5.1 ความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์.....	23
(1) ความไม่อาจคาดหมายได้.....	23
(2) ความกังวลเกี่ยวกับการดื้อยา.....	23
(3) ความกังวลเกี่ยวกับการก่อสารภูมิแพ้.....	24

(4) ความกังวลเกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการ.....	25
2.5.2 ความกังวลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.....	25
(1) ความไม่อาจคาดหมายได้.....	25
(2) ความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของพืชปีที่ต่อแมลง ที่เป็นประโยชน์.....	26
(3) ความกังวลเกี่ยวกับการถ่ายเทยีนสู่สิ่งแวดล้อม.....	27
(4) ความกังวลเกี่ยวกับแมลงอาจมีวิวัฒนาการต่อ ต่อสารพิษปีที่.....	28
2.5.3 ความกังวลเกี่ยวกับการปนเปื้อนของพืชดัดแปลง พันธุกรรมต่อการเกษตร.....	29
(1) ปัญหาการปนเปื้อน.....	29
(2) วิธีการปนเปื้อน.....	29
(3) การปนเปื้อนในแปลงเพาะปลูก.....	30
(4) ปัญหาที่เกิดจากการปนเปื้อน.....	30
2.5.4 ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร.....	32
(1) ปัญหาด้านการผูกขาด.....	32
(2) ปัญหาด้านสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาอื่น.....	32
2.5.5 ประเด็นด้านสังคม.....	33
2.6 สถานการณ์ของพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	36
2.6.1 ในระดับโลก.....	36
(1) นโยบายเกี่ยวกับพืชดัดแปลงพันธุกรรมในประเทศต่าง ๆ	38
(1.1) สหภาพยุโรป.....	38
(1.2) ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	40
(1.3) ภูมิภาคอาเซียน.....	41
(1.4) ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์.....	43
(2) แนวโน้มการวิจัยและพัฒนาพืชดัดแปลงพันธุกรรมในโลก	43
(3) แนวโน้มของโลก 5 ประการในการวิจัยและพัฒนา พืชดัดแปลงพันธุกรรมในโลก.....	44

2.6.2	ในประเทศไทย.....	44
(1)	นโยบายพันธุ์วิศวกรรมและความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	44
(2)	สถานภาพการวิจัยด้านพันธุ์วิศวกรรมพืชและความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	45
(3)	สถานภาพ มาตรการ และกฎระเบียบในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	45
2.7	สภาพปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	46
3	แนวความคิดทางกฎหมายในการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม	
3.1	แนวคิดเรื่องหลักการป้องกันล่วงหน้า.....	48
3.2	แนวความคิดทางกฎหมายในการคุ้มครองเกษตรกร.....	52
3.2.1	สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร	53
3.2.2	สิทธิเกษตรกรและการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	54
3.2.3	สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย.....	60
3.3	แนวคิดในเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	60
3.3.1	การประเมินความปลอดภัยทางชีวภาพด้านสิ่งแวดล้อม.....	60
3.3.2	แนวทางการทดสอบพืชที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรมเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	61
3.3.3	การประเมินความปลอดภัยของอาหารที่ได้จากพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	62
(1)	ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์.....	62
(2)	หลักความเทียบเท่า.....	63
(3)	ความปลอดภัยของโปรตีนที่ได้จากการดัดแปลงสารพันธุกรรม.....	64
(4)	ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมจากการดัดแปลงพันธุกรรม...	65
(5)	ความเป็นไปได้ในการถ่ายทอดสารพันธุกรรม.....	66

3.3.4	การตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืชดัดแปลงพันธุกรรม....	66
(1)	การตรวจสอบโปรตีนซึ่งเป็นผลผลิตจากการถ่ายทอด	
	เข้าสู่พืช.....	66
(2)	การตรวจสอบดีเอ็นเอที่ถูกถ่ายทอดเข้าสู่พืช.....	67
3.4	แนวคิดในการจัดการป้องกันแก้ไขฟื้นฟูและลดความเสี่ยง	
	ในกรณีพืชดัดแปลงพันธุกรรมร่วมกับพืชปกติ.....	68
3.4.1	แนวคิดเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย.....	68
3.4.2	แนวคิดเรื่องการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ.....	69
4	นโยบาย มาตรการทางกฎหมายของไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการเกษตรจาก	
	การปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรม	
4.1	นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืชดัดแปลง	
	พันธุกรรม.....	72
4.1.1	นโยบายครัวของโลก	72
(1)	นโยบายครัวของโลก.....	72
(2)	นโยบายเกษตรอินทรีย์.....	73
4.1.2	นโยบายเกี่ยวกับพันธุวิศวกรรมและความปลอดภัย	
	ทางชีวภาพ.....	76
4.1.3	นโยบายเกี่ยวกับควบคุมการผลิตและนำเข้าผลิตภัณฑ์	
	พืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	82
4.1.4	นโยบายเกี่ยวกับด้านทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิ	
	ของนักปรับปรุงพันธุ์พืช.....	84
4.1.5	นโยบายเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร.....	85
4.1.6	นโยบายด้านการวิจัยและพัฒนา.....	87
4.2	มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อน	
	ของพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	89
4.2.1	มาตรการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ.....	89

4.2.2	มาตรการที่เกี่ยวกับการควบคุมการนำเข้าผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตร.....	93
4.2.3	มาตรการที่เกี่ยวกับการควบคุมการผลิต การจำหน่าย เมล็ดพันธุ์และการเพาะปลูก.....	104
4.2.4	มาตรการเกี่ยวกับด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	107
4.2.5	มาตรการเกี่ยวกับด้านทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิ ของนักปรับปรุงพันธุ์พืช.....	111
4.2.6	มาตรการเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร.....	113
4.2.7	มาตรการที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน.....	115
	(1) การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยผู้เสียหาย.....	115
	(2) การเรียกร้องค่าเสียหายโดยภาครัฐ.....	118
4.2.8	มาตรการที่เกี่ยวกับการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น.....	119
4.2.9	ร่างกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	120
4.2.10	พิธีสารคาร์ตาเฮน่าว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ.....	122
4.3	บทบาทของหน่วยงานต่างๆในการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อน ของพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	128
4.3.1	องค์กรภาครัฐ.....	128
	(1) กรมวิชาการเกษตร.....	128
	(2) ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ.....	130
	(3) กรมการค้าต่างประเทศ.....	132
	(4) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.....	133
4.3.2	องค์กรเอกชน.....	133
	(1) องค์กรกรีนพีซ (Greenpeace)	133
	(2) องค์กรไอซ่า (The International Service for the acquisition of Agri-biotech Applications- ISAAA)	137
	(3) เครือข่ายกลุ่มประเทศในโลกที่ 3 (Third World Network -TWN)	138
	(4) องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไทย (Biothai)	139

4.3.3	องค์การระหว่างประเทศ.....	140
(1)	องค์การอนามัยโลก (World Health Organization – WHO)	140
(2)	องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization –FAO)	141
5	ปัญหาทางนโยบายและกฎหมายไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืช ดัดแปลงพันธุกรรม	
5.1	ปัญหาทางนโยบายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการเกษตรจากการปนเปื้อนของพืช ดัดแปลงพันธุกรรม.....	143
5.1.1	ปัญหาทางนโยบายเกี่ยวกับการเปิดเขตการค้าเสรีกับ ต่างประเทศ.....	143
5.1.2	ปัญหาทางนโยบายเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร.....	147
5.1.3	ปัญหาทางนโยบายด้านการวิจัยและพัฒนา.....	149
5.1.4	ปัญหาทางนโยบายที่เกี่ยวกับความปลอดภัยทางชีวภาพ..	149
5.2	ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเกษตรจากการปนเปื้อน ของพืชดัดแปลงพันธุกรรม.....	151
5.2.1	ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการด้านการคุ้มครองการเกษตรจากการ ปนเปื้อนของพืชดัดแปลงพันธุกรรมและการควบคุมมิให้มีการ ปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม.....	151
5.2.2	ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการด้านการควบคุมการนำเข้าผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตร.....	152
5.2.3	ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการด้านการควบคุมการผลิตและจำหน่าย ส่วนขยายพันธุ์พืช.....	155
5.2.4	ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการด้านทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิ ของนักปรับปรุงพันธุ์พืช.....	160
5.2.5	ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการด้านการวิจัยและพัฒนา.....	166

5.2.6 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการด้านการเรียกร้องค่าสินไหม

ทดแทน	167
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	177
บรรณานุกรม.....	188
ภาคผนวก	

